

Sygn. akt III AUa 444/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Grażyna Horbulewicz
Sędziowie:	SSA Aleksandra Urban (spr.) SSA Małgorzata Węgrzynowska - Czajewska
Protokolant:	stażysta Katarzyna Pankowska

po rozpoznaniu w dniu 22 listopada 2013 r. w Gdańsku

sprawy A. B. i B. K. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o zwrot składek na ubezpieczenie społeczne

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VIII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 4 grudnia 2012 r., sygn. akt VIII U 1264/12

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołania.

Sygn. akt III AUa 444/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 13 czerwca 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił A. B. zwrotu nienależnie opłaconych składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od stycznia 1999 r. do kwietnia 2002 r. z powodu przedawnienia prawa do ich zwrotu. W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, że w dniu 14 maja 2012 r. ubezpieczona wystąpiła z wnioskiem o zwrot nienależnie opłaconych składek za brata P. K., (...) S.C. NIP (...). Do wniosku dołączyła postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku z dnia 20 października 2011 r. (sygn. akt I NS 1480/11), z którego wynika, iż A. B. nabyła po P. K. 5/8 części spadku wprost. ZUS wskazał, iż dokonał zwrotu nienależnie opłaconych składek na łączną kwotę 35394,95 (FUS w wysokości 25538,75 zł, FUZ w wysokości 7887,35 zł, FPIFGŚP w wysokości 1968,85 złotych). Należności za okres od stycznia 1999 r. do kwietnia 2002 r. w łącznej kwocie 12167,15 zł. uległy zaś, jak wskazał organ, zgodnie z treścią art. 24 ust. 6 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz.1585 z późn. zm) przedawnieniu i nie podlegają zwrotowi.

A. B. odwołała się od powyższej decyzji zaskarżając ją w całości, wnosząc o przyznanie jej zwrotu nienależnie opłaconych składek również za okres sprzed maja 2002 r oraz o zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu odwołania wskazała, iż składki opłacone po dniu 16 marca 1999 r. tj. po dacie, z którą postanowieniem Sądu Rejonowego w Wejherowie z dnia 16 czerwca 2011 r. uznano za zmarłego P. K., są składkami nienależnymi, gdyż od tego dnia nie podlegał on ubezpieczeniu społecznemu. Podkreśliła, iż dopiero dysponując postanowieniem o uznaniu P. K. za zmarłego, które uprawomocniło się dnia 8 lipca 2011 r. i prawomocnym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku możliwym stało się dochodzenie przez skarżącą zwrotu nienależnie opłaconych składek z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej zarejestrowanej na P. K.. Zdaniem skarżącej, organ odmawiając jej zwrotu nienależnie opłaconych składek nie zastosował stosownych przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Jak wynika bowiem z art.24 ust.6 h. tegoż aktu prawnego ustawodawca przewidział szereg okoliczności, które powodują zawieszenie biegu terminu przedawnienia.

Decyzją z dnia 13 czerwca 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił B. K. (1) zwrotu nienależnie opłaconych składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od stycznia 1999 r. do kwietnia 2002 r. z powodu przedawnienia prawa do ich zwrotu. W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, że w dniu 14 maja 2012 r. ubezpieczona złożyła wniosek o zwrot nienależnie opłaconych składek za syna P. K., (...) S.C. NIP (...). Do wniosku dołączyła postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku z dnia 20 października 2011 r. (sygn. akt I NS 1480/11), z którego wynika, iż B. K. (1) nabyła po P. K. 3/8 części spadku wprost. ZUS wskazał, iż dokonał zwrotu nienależnie opłaconych składek na łączną kwotę 21237,01 (FUS w wysokości 15323,23 zł, FUZ w wysokości 4732,44 zł, FPIFGŚP w wysokości 1181,34 złotych). Należności za okres od stycznia 1999 r. do kwietnia 2002 r. w łącznej kwocie 73000,29 zł. uległy zaś, jak wskazał organ, zgodnie z treścią art. 24 ust. 6 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz.1585 z późn. zm) przedawnieniu i nie podlegają zwrotowi.

B. K. (1) odwołała się od powyższej decyzji zaskarżając ją w całości, wnosząc o przyznanie jej zwrotu nienależnie opłaconych składek również za okres sprzed maja 2002 r oraz o zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu odwołania przywołała argumentację jak w odwołaniu A. B..

W odpowiedzi na odwołanie wnioskodawczyni pozwany organ wniósł o ich oddalenie, podtrzymując stanowisko przedstawione w zaskarżonych decyzjach. Nadto organ wskazał, iż nie będąc stroną postępowań w zakresie uznania za zmarłego oraz postępowania spadkowego po P. K., nie dysponował wiedzą w jakiej dacie złożone zostały stosowne wnioski przez skarżącą, nie było więc możliwe określenie precyzyjnego zawieszenia terminów przedawnienia.

Zarządzeniem z dnia 13 czerwca 2012 roku Sąd Okręgowy w Gdańsku VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych na mocy art. 219 kpc zarządził połączenie sprawy prowadzonej pod sygnaturą akt VIII U 1265/12 ze sprawą zarejestrowaną pod sygnaturą VIII U 1264/12 celem łącznego rozpoznania i prowadzenia pod wspólną sygnaturą VIII U 1264/12.

Wyrokiem z dnia 4 grudnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku - VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w pkt 1 zmienił zaskarżone decyzje i zobowiązał Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. do zwrotu B. K. (1) i A. B., nienależnie opłaconych składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od 17 marca 1999 roku do 30 kwietnia 2002 roku; w pkt 2 zasądził od pozwanego na rzecz A. B. i B. K. (1) po 60 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł o następujące ustalenia faktyczne. Uznany za zmarłego P. K. był synem wnioskodawczyni B. K. (1) i bratem wnioskodawczyni A. B.. W dniu 16 marca 1999 r. P. K. zaginął. Wcześniej prowadził on działalność gospodarczą (...)C NIP (...). Po jego zaginięciu, z uwagi na kierowane na adres firmy pismem upomnienia, po konsultacji z pracownikami ZUS, (wnioskodawczyni wskazywała o tym będąc słuchana informacyjnie)

wnioskodawczyni B. K. (1) nadal opłacała w imieniu syna składki na ubezpieczenie społeczne (niesporne). Dnia 10 marca 2010 r. B. K. (1) złożyła wniosek o uznanie P. K. za zmarłego. Postanowieniem z dnia 16 czerwca 2011 r. Sąd Rejonowy w Wejherowie, Wydział I Cywilny, uznał P. K., urodzonego dnia (...) w G., za zmarłego i oznaczył chwilę jego śmierci na dzień (...) Postanowienie to uprawomocniło się dnia 08 lipca 2011 r. (vide: akta sprawy I Ns 350/10). Dysponując prawomocnym postanowieniem o uznaniu za zmarłego wnioskodawczyni B. K. (1) złożyła w dniu 29 września 2011 r. wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym P. K.. Postanowieniem z dnia 20 października 2011 r. Sąd Rejonowy w Wejherowie, Wydział I Cywilny, stwierdził, że spadek po P. K., zmarłym dnia (...) na podstawie ustawy nabyły: matka B. K. (1) w udziale 3/8 części spadku wprost i siostra A. B. w udziale 5/8 części spadku wprost. Postanowienie to uprawomocniło się dnia 11 listopada 2011 r. (vide: akta sprawy I Ns 1480/11). Pismem z dnia 10 kwietnia 2012 r. B. K. (1) wystąpiła o zwrot składek po zmarłym synu P. K.. Decyzją z dnia 8 maja 2012 r. ZUS odmówił wnioskodawczyni zwrotu nienależnie opłaconych składek z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej przez zmarłego P. K. z powodu braku aktu poświadczenia dziedziczenia. W dniu 14 maja 2012 r. wnioskodawczyni B. K. (1) i A. B. ponownie wystąpiły o zwrot składek, dołączając odpis prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym P. K.. Zaskarżonymi w niniejszej sprawie decyzjami z dnia 13 czerwca 2012 r. ZUS odmówił wnioskodawczyniom dokonania zwrotu składek po zmarłym P. K. za okres od stycznia 1999 r. do kwietnia 2002 r. z powodu przedawnienia prawa do ich zwrotu. Za okres od maja 2002 r. do grudnia 2008 r., zgodnie z ww. postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku, został dokonany zwrot odpowiednio dla wnioskodawczyni B. K. (1), dziedziczącej w 3/8 części spadku, na łączną kwotę 21.237,01 zł oraz dla A. B., dziedziczącej w 5/8 części spadku na łączną kwotę 35.394,95 zł.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy zważył, iż odwołanie wnioskodawczyń B. K. (1) i A. B. zasługuje na uwzględnienie. Zgodnie z art. 24 ust. 6g ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz.1585 j.t.) nienależnie opłacone składki ulegają przedawnieniu po upływie 5 lat, licząc od dnia: 1. otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 6b (zgodnie z ww. ust. 6b bieg terminu przedawnienia zostaje zawieszony od dnia podjęcia pierwszej czynności zmierzającej do wyegzekwowania należności z tytułu składek, o której dłużnik został zawiadomiony, do dnia zakończenia postępowania egzekucyjnego); 2. opłacenia składek, w przypadku braku zawiadomienia, o którym mowa w ust. 6b. Na podstawie art. 1 ustawy z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r., Nr 138, poz. 808), która weszła w życie 19 lipca 2011 r., art. 24 ust. 6g ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych otrzymał brzmienie: nienależnie opłacone składki ulegają przedawnieniu po upływie 10 lat, licząc od dnia: 1. otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 6b; 2. opłacenia składek, w przypadku braku zawiadomienia, o którym mowa w ust. 6b. W myśl ust. 6h ww. ustawy bieg terminu przedawnienia, o którym mowa w ust. 6g, ulega zawieszeniu: 1. w przypadku wydania przez Zakład decyzji w sprawie nienależnie opłaconych składek - od dnia wszczęcia postępowania do dnia, w którym decyzja stała się prawomocna; 2. jeżeli wydanie decyzji w sprawie nienależnie opłaconych składek jest uzależnione od rozstrzygnięcia zagadnienia wstępnego przez inny organ lub sąd - do dnia, w którym decyzja innego organu stała się ostateczna lub orzeczenie sądu uprawomocniło się, nie dłużej jednak niż na okres 2 lat; 3. od dnia śmierci spadkodawcy do dnia uprawomocnienia się postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku albo zarejestrowania aktu poświadczenia dziedziczenia, nie dłużej jednak niż do dnia, w którym upłynęły 2 lata od śmierci spadkodawcy; 4. w przypadku wydania przez Zakład decyzji stwierdzającej brak obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym lub obniżającej podstawę wymiaru składek na te ubezpieczenia - od dnia wszczęcia postępowania do dnia, w którym decyzja stała się prawomocna. Kwestią sporną w niniejszej sprawie pozostawało, czy wnioskodawczyniom należy się zwrot nienależnie opłaconych składek za okres od 1 stycznia 1999 r. do 30 kwietnia 2002 r. Pozwany organ rentowy podnosił bowiem, iż z uwagi na upływ terminu przedawnienia nie ma możliwości dokonania zwrotu nadpłaty zgodnie z wnioskiem ubezpieczonych. Wskazania wymaga, że zgodnie z treścią art. 29 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93. z późn. zm.) zaginiony może być uznany za zmarłego, jeżeli upłynęło lat dziesięć od końca roku kalendarzowego, w którym według istniejących wiadomości jeszcze żył; jednakże gdyby w chwili uznania za zmarłego zaginiony ukończył lat siedemdziesiąt, wystarcza upływ lat pięciu. W myśl ust. 2 ww. art. uznanie za zmarłego nie może nastąpić przed końcem roku kalendarzowego, w którym zaginiony ukończyłby lat dwadzieścia trzy. Z przeprowadzonego przez Sąd Okręgowy postępowania dowodowego wynika, iż P. K. zaginął w dniu 16 marca 1999 r. Wnioskodawczyni B. K. (1), po upływie 10 letniego terminu z ww. art. 29 k.c., w dniu 10

marca 2010 r. złożyła wniosek o uznanie go za zmarłego. Postanowieniem z dnia 16 czerwca 2011 r. w sprawie o sygn. I Ns 350/11 uznano P. K. za zmarłego i oznaczono chwilę jego śmierci na dzień 16 marca 1999 r. godz.24:00. Następnie, dysponując prawomocnym postanowieniem o uznaniu syna za zmarłego wnioskodawczyni w dniu 29 września 2011 r. złożyła wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym. Dopiero zaś prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po P. K. z dnia 20 października 2011 r. umożliwiło wnioskodawczyniom skuteczne zwrócenie się do ZUS o zwrot nienależnie opłaconych składek. Sąd Okręgowy wskazał, iż w rozpatrywanej sprawie o dacie zgłoszenia wniosku o zwrot składek po zmarłym P. K. nie zadecydowała wola wnioskodawczyń, czy ich niestaranność, lecz obiektywnie istniejące okoliczności. W szczególnej sytuacji, jaką stanowi przypadek ubiegania się o zwrot nienależnie pobranych składek za osobę, która uznana została za zmarłą zgodnie z regułami wynikającymi z art. 29 § 1 kc, nie można przepisu art. 24 ust. 6 h pkt. 2 i 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, odnoszących się do zagadnienia wstępnego oraz śmierci spadkodawcy wyklądać zgodnie z ich dosłownym brzmieniem, przyjmując, iż możliwe jest zawieszenie biegu terminu przedawnienia, o którym mowa w ust.6g ww. ustawy na okres nie dłuższy niż 2 lata. W konsekwencji powyższego przeprowadzone postępowanie czyni odwołanie skarżących uzasadnionym. Biorąc za podstawę art. 217 § 2 k.p.c., Sąd nie uwzględnił wniosku pełnomocnika skarżących o dopuszczenie wniosku dowodowego o zwrócenie się do OFE o wskazanie jaka kwota z tytułu składek została zwrócona organowi rentowemu. W uzasadnieniu wskazać należy, że okoliczność sporna w sprawie, w postaci ustalenia, czy nienależne składki za okres sprzed maja 2002 r. uległy przedawnieniu, zostały wyjaśnione w przedłożonych przez strony dokumentach w sposób dostateczny. W związku z tym, Sąd uznał, że powoływanie kolejnych dowodów jest zbędne i może posłużyć jedynie przedłużeniu postępowania, co jest sprzeczne z postulatem szybkości postępowania sądowego. Wobec uznania, iż odwołanie jest zasadne, na podstawie cytowanych przepisów oraz art. 477¹⁴ § 2 kpc Sąd Okręgowy w pkt I wyroku zmienił zaskarżone decyzje i zobowiązał Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. do zwrotu B. K. (2) i A. B., nienależnie opłaconych składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od 17 marca 1999 r. do 30 kwietnia 2002 r. Sąd Okręgowy zważył, iż chwile śmierci P. K. oznaczono na dzień 16 marca 1999 r. W związku z powyższym, wnioskodawczyniom przysługuje zwrot nienależnie pobranych składek za okres od 17 marca 1999 r. tj. od dnia następującego po dniu śmierci P. K.. W przedmiocie kosztów zastępstwa procesowego Sąd Okręgowy kierował się uregulowaną w przepisach art. 98 § 1 i 3 k.p.c. zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania. W związku z tym, na podstawie art. 99 k.p.c. oraz w oparciu o § 2 ust. 1 i 2 w zw. z § 11 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002 r. Nr 163, poz. 1349), Sąd Okręgowy w pkt II wyroku zasądził od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. na rzecz A. B. i B. K. (1) po 60 zł, tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł organ rentowy, zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie przepisu art. 24 ust. 6g w zw. z art. 24 ust. 6h pkt 2 i pkt 3 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń /Dz. U. j.t. 2009r. Nr 205, poz. 1585 ze zm./ poprzez błędną interpretację i odmowę zastosowania w okolicznościach sprawy. Wskazując na powyższe, pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania względnie zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie odwołania, względnie poprzez ustalenie, iż należności składkowe winny zostać zwrócone spadkobiercom zmarłego płatnika za okres o jaki bieg terminu przedawnienia zwrotu uległ zawieszeniu w związku z prowadzonymi innymi postępowaniami sądowymi w sprawie. W uzasadnieniu apelujący umotywowował podniesiony zarzut i wnioski, w szczególności wskazując, że iż obowiązujące przepisy dopuszczają możliwość zawieszenia biegu terminu przedawnienia zwrotu należności składkowych, jednakże nie będąc stroną postępowań sądowych nie jest w stanie precyzyjnie określić w jakich datach złożone zostały stosowne wnioski o uznanie płatnika P. K. za zmarłego oraz o stwierdzenie nabycia spadku i kiedy zapadły stosowne orzeczenia. W okolicznościach sprawy problem interpretacyjny sprowadzał się również do rozstrzygnięcia czy zawieszenie biegu terminu przedawnienia winno rozpocząć się od daty złożenia wniosku o zwrot należności składkowych czy też od innej daty. W znacznej mierze zależy to od okoliczności czy zastosowanie w sprawie znalazłby przepis art. 24 ust. 6h pkt 2 czy pkt 3 wskazanej ustawy. W pierwszym przypadku mamy do czynienia z przeszkodą w wydaniu decyzji, uzależnionej od zagadnienia wstępnego, a zatem sugestia ustawodawcy zmierza do zawieszenia biegu terminu przedawnienia od daty złożenia wniosku, który nie może być

rozpoznany decyzją z uwagi na konieczność wydania orzeczenia przez inny organ. W drugim przypadku ustawa odnosi się do kwestii prawomocnego stwierdzenia nabycia uprawnień do spadku po zmarłym płatniku. W obu przypadkach termin maksymalnego zawieszenia biegu terminu przedawnienia nie może przekraczać 2 lat. Wreszcie stwierdzić należy, iż obie sytuacje nie odnoszą się wprost do stanu faktycznego przedmiotowej sprawy, tj. uznania płatnika za zmarłego ze skutkiem wstecznym zgodnie z przepisami kc.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego zasługuje na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że stan faktyczny sprawy był bezsporny, w związku z czym Sąd Apelacyjny zaakceptował w całości ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji, traktując je jak własne, nie widząc w związku z tym konieczności ich ponownego szczegółowego przytaczania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1998 r., sygn. I PKN 339/98, opubl. OSNAPiUS z 1999 r., z. 24, poz. 776).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy wyjaśnił w toku przeprowadzonego postępowania wszystkie istotne okoliczności mające wpływ na rozstrzygnięcie niniejszej sprawy. Przeprowadził także wystarczające dla rozstrzygnięcia sprawy postępowanie dowodowe, które ocenił zgodnie z treścią art. 233 § 1 k.p.c., nie przekraczając granic swobodnej oceny dowodów, zakreślonych wyżej wskazanym przepisem.

Mając na względzie, iż stan faktyczny sprawy był bezsporny, wskazać należy, iż istota sporu również na etapie postępowania apelacyjnego dotyczyła wyłącznie oceny prawnej.

Przypomnieć można, iż pozwany odmówił wnioskodawczyniom zwrotu nienależnie opłaconych składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od stycznia 1999 r. do kwietnia 2002 r. z powodu przedawnienia prawa do ich zwrotu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie można podzielić zaprezentowanej przez Sąd Okręgowy wykładni znajdujących zastosowanie przepisów prawa, a tym samym podstawa prawna rozstrzygnięcia wymaga szerszego omówienia.

Wstępnie wskazać należy, iż w orzecznictwie sądowym utrwalilo się stanowisko o autonomii przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 2051, poz. 585; dalej: u.s.u.s. lub ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych) wobec przepisów kodeksu cywilnego o przedawnieniu. Według Sądu Najwyższego: „zwrotu nienależnie opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne można domagać się w terminach określonych w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych (aktualnie na podstawie art. 24 ust. 7 [...]), a nie przy zastosowaniu terminów przedawnienia roszczeń cywilnoprawnych (art. 118 k.c.)”. W przypadku nienależnie opłaconych składek „nie ma potrzeby sięgania do przepisów określających terminy przedawnienia roszczeń prawa cywilnego (art. 118 k.c.)”, ponieważ „przepisy lub instytucje prawa cywilnego mogą być stosowane na gruncie ubezpieczeń społecznych tylko na podstawie wyraźnego przepisu prawa ubezpieczeń społecznych” (por. wyrok z 21 października 2008 r., sygn. akt II UK 71/08, OSNP nr 7-8/2010, poz. 104 oraz powołany tam wyrok z 8 stycznia 1999 r., sygn. akt II UKN 398/98; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 16 maja 2006 r., sygn. akt III AUa 356/06, OSA nr 2/2007, poz. 4). Podobnie kształtuje się orzecznictwo Sądu Najwyższego w kwestii autonomii prawa ubezpieczeń społecznych przy zwrocie nienależnie pobranych świadczeń. W wyroku Sądu Najwyższego z 4 września 2007 r., sygn. akt I UK 90/07, OSNAPiUS nr 19-20/2008, poz. 301, s. 856; Sąd ten orzekł, że „w przypadku nienależnie pobranego świadczenia z ubezpieczenia społecznego brak jest podstaw do stosowania art. 409 i 410 k.c., gdyż jest to uregulowane w prawie ubezpieczeń społecznych, które w tym zakresie nie zawiera odesłania do przepisów prawa cywilnego”.

Sąd Apelacyjny oczywiście dostrzega, że przywołane orzeczenia zapadły przed nowelizacją przepisów, nie mniej w ocenie Sądu Apelacyjnego w pełni aktualny jest pogląd o autonomii prawa ubezpieczeń społecznych wobec prawa cywilnego, który wspiera wykładnia historyczno-systemowa art. 24 u.s.u.s., o czym poniżej

W swoim pierwotnym brzmieniu, ustalonym w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887), art. 24 u.s.u.s. przewidywał równy, pięcioletni okres dochodzenia należności składkowych przez ZUS (art. 24 ust. 4 u.s.u.s.) oraz należności ubezpieczonych z tytułu nadpłaconych składek (art. 24 ust. 7 u.s.u.s.). W art. 24 ust. 5-6 określone zostały szczegółowo przypadki, w których bieg przedawnienia należności ZUS ulega przerwaniu. Taki sam okres przewidywała poprzednio obowiązująca ustawa z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137, ze zm.).

Na podstawie ustawy z dnia 18 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 241, poz. 2074, ze zm.), która weszła w życie 1 stycznia 2003 r., ustawodawca wydłużył okres przedawnienia należności wobec ZUS z tytułu składek z 5 do 10 lat. Nie towarzyszyła temu jednak zmiana terminu dochodzenia zwrotu należności płatników wobec ZUS, określonego w zakwestionowanym art. 24 ust. 7 u.s.u.s. jako termin pięcioletni. Po upływie tego terminu płatnik (ubezpieczony) nie może dochodzić zwrotu nadpłaconych składek. W przypadku podmiotów, które pozostają dłużnikami ZUS, ZUS zachowuje natomiast kwotę nadpłaconych składek na poczet długu. Podmioty nie będące dłużnikami ZUS nie mają możliwości odzyskania nadpłaconych składek.

Z kolei ustawą z dnia 28 marca 2008 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 67, poz. 411; dalej: ustawa zmieniająca z 2008 r.), która weszła w życie 8 maja 2008 r., ustawodawca nadał art. 24 ust. 7 u.s.u.s. nowe brzmienie, zgodnie z którym „zwrotu od Zakładu nienależnie opłaconych składek nie można dochodzić, jeżeli od daty ich opłacenia minęło 10 lat”. Nowelizacja ta przywróciła stan jednakowej długości okresu przedawnienia wzajemnych roszczeń ZUS i płatników (ubezpieczonych). Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy zmieniającej z 2008 r., wydłużenie do dziesięciu lat terminu dochodzenia zwrotu nadpłaconych składek nie znajduje zastosowania do składek opłaconych przed 8 maja 2003 r.

Następnie z dniem 15 czerwca 2010 r. stracił moc art. 24 ust. 7 u.s.u.s., który wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2010 r. (Dz.U.2010.105.668) został uznany za niezgodny z art. 32 w związku z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP.

Zwrócić można uwagę, iż z uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego wynika, iż art. 24 ust. 7 w związku z art. 24 ust. 6a u.s.u.s. wprowadzał zróżnicowanie sytuacji prawnej płatników (ubezpieczonych) nie tylko w związku z brakiem możliwości zawieszenia bądź przerwania biegu terminu określonego w art. 24 ust. 7 u.s.u.s., ale również w związku z innymi elementami konstrukcji tego terminu: sposobem określenia początku biegu terminu oraz brakiem w niektórych przypadkach alternatywnej możliwości odzyskania nienależnie opłaconej składki po upływie terminu określonego w art. 24 ust. 7 u.s.u.s.

Niejako więc w reakcji na wskazane przez TK niedopuszczalne zróżnicowanie sytuacji prawnej, ustawą z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw / Dz.U.2011.138.808/ w szczególności art. 24 ust. 6b i 6c u.s.u.s. otrzymały brzmienie: "6b. Zakład zawiadamia płatnika składek o kwocie nienależnie opłaconych składek, które zgodnie z ust. 6a mogą być zwrócone, chyba że nie przekraczają wysokości kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym. 6c. Po stwierdzeniu, że składki zostały nienależnie opłacone, płatnik składek może złożyć wniosek o ich zwrot."; po ust. 6f dodano ust. 6g i 6h w brzmieniu: "6g. Nienależnie opłacone składki ulegają przedawnieniu po upływie 10 lat, licząc od dnia: 1) otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 6b; 2) opłacenia składek, w przypadku braku zawiadomienia, o którym mowa w ust. 6b. 6h. Bieg terminu przedawnienia, o którym mowa w ust. 6g, ulega zawieszeniu: 1) w przypadku wydania przez Zakład decyzji w sprawie nienależnie opłaconych składek - od dnia wszczęcia postępowania do dnia, w którym decyzja stała się prawomocna; 2) jeżeli wydanie decyzji w sprawie nienależnie opłaconych składek jest uzależnione od rozstrzygnięcia zagadnienia wstępnego przez inny organ lub sąd - do dnia, w którym decyzja innego organu stała się ostateczna lub orzeczenie sądu uprawomocniło się, nie dłużej jednak niż na okres 2 lat; 3) od dnia śmierci spadkodawcy do dnia uprawomocnienia się postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku albo zarejestrowania aktu poświadczenia dziedziczenia, nie dłużej jednak niż do dnia, w którym upłynęły 2 lata od śmierci spadkodawcy; 4) w przypadku wydania przez Zakład decyzji stwierdzającej brak obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym lub obniżającej

podstawę wymiaru składek na te ubezpieczenia - od dnia wszczęcia postępowania do dnia, w którym decyzja stała się prawomocna."

Z dniem 1 stycznia 2012 r. na mocy ustawy z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców (Dz.U.2011.232.1378), ponownie skrócono przewidziany w art. 24 ust. 6g u.s.u.s termin przedawnienia z 10 lat do 5.

Reasumując, w aktualnym stanie prawnym zgodnie z art. 24 ust. 6a u.s.u.s., nienależnie opłacone składki podlegają zaliczeniu przez Zakład z urzędu na poczet zaległych lub bieżących składek, a w razie ich braku – na poczet przyszłych składek, chyba że płatnik złoży wniosek o ich zwrot. Podstawowym sposobem postępowania Zakładu w przypadku nienależnie opłaconej składki jest jej zaliczenie na poczet innych zaległości płatnika. Na wniosek płatnika, ZUS ma obowiązek zastosować alternatywną metodę rozliczenia z płatnikiem: zwrot płatnikowi kwoty nienależnie opłaconych składek.

W związku z tym, Zakład ma obowiązek zawiadomić płatnika składek o kwocie nienależnie opłaconych składek, które zgodnie z art. 24 ust. 6a u.s.u.s. mogą być zwrócone, chyba że przekraczają wysokości kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym (art. 24 ust. 6b u.s.u.s.). W przypadku braku płatnika składek lub jego następcy prawnego, Zakład zawiadamia ubezpieczonego o kwocie nienależnie opłaconych składek w części sfinansowanej przez ubezpieczonego i na jego wniosek zwraca nienależnie opłacone składki (art. 24 ust. 6f u.s.u.s.).

Nienależnie opłacone składki podlegają zwrotowi w terminie 30 dni od dnia wpływu wniosku (art. 24 ust. 6d u.s.u.s.). Zgodnie z art. 24 ust. 6e u.s.u.s., jeżeli nienależnie opłacone składki nie zostaną zwrócone w tym terminie, podlegają oprocentowaniu w wysokości równej odsetkom za zwłokę pobieranym od zaległości podatkowych, od dnia złożenia wniosku o zwrot przez płatnika.

Zgodnie z art. 24 ust. 6g. u.s.u.s. nienależnie opłacone składki ulegają przedawnieniu po upływie 5 lat, licząc od dnia: 1) otrzymania zawiadomienia, o kwocie nienależnie opłaconych składek, które zgodnie z art. 24 ust. 6a u.s.u.s. mogą być zwrócone; 2) opłacenia składek, w przypadku braku wskazanego wyżej zawiadomienia.

Stosownie zaś do treści art. 24 ust. 6h u.s.u.s. bieg terminu przedawnienia, o którym mowa w ust. 6g, ulega zawieszeniu: 1) w przypadku wydania przez Zakład decyzji w sprawie nienależnie opłaconych składek - od dnia wszczęcia postępowania do dnia, w którym decyzja stała się prawomocna; 2) jeżeli wydanie decyzji w sprawie nienależnie opłaconych składek jest uzależnione od rozstrzygnięcia zagadnienia wstępnego przez inny organ lub sąd - do dnia, w którym decyzja innego organu stała się ostateczna lub orzeczenie sądu uprawomocniło się, nie dłużej jednak niż na okres 2 lat; 3) od dnia śmierci spadkodawcy do dnia uprawomocnienia się postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku albo zarejestrowania aktu poświadczenia dziedziczenia, nie dłużej jednak niż do dnia, w którym upłynęły 2 lata od śmierci spadkodawcy; 4) w przypadku wydania przez Zakład decyzji stwierdzającej brak obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym lub obniżającej podstawę wymiaru składek na te ubezpieczenia - od dnia wszczęcia postępowania do dnia, w którym decyzja stała się prawomocna.

Odnosząc powyższe do realiów przedmiotowej sprawy w pierwszej kolejności wskazać należy, iż pojęcie nienależnie opłaconej składki nie zostało zdefiniowane w ustawie. Nie ulega jednak wątpliwości, że „nienależnie opłacona składka” nie stanowi składki ustalonej w oparciu o zasady określone w art. 15-32 u.s.u.s., czyli obowiązkowego świadczenia w ramach stosunku ubezpieczenia społecznego. W piśmiennictwie uznaje się, że pojęcie to obejmuje zarówno przypadki, w których istniała podstawa prawna świadczenia składkowego, ale zostało ono spełnione w kwocie wyższej niż należna (nadpłata), jak również w przypadku opłacenia składki bez podstawy prawnej (zob. Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, red. Jacek Wantoch-Rekowski, uw. nr 12 do art. 24 u.s.u.s., s. 203).

Należy podkreślić, iż nie było przedmiotem sporu w sprawie, iż składki, których zwrotu domagają się ubezpieczone były nienależnie opłacone. Zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia ma natomiast ocena, czy składki za okres od dnia 17 stycznia 1999r. do 30 kwietnia 2002r., nie uległy przedawnieniu. W ocenie Sądu Apelacyjnego, dostrzegając, iż okres przedawnienia wskazanych składek zgodnie z pierwotnym brzmieniem art. 24 ust. 7 był 5 letni, jednak

regulacja ta uznana została za niekonstytucyjną orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2010 r. (Dz.U.2010.105.668), zastosowanie w sprawie ma 10 letni termin przedawnienia, który liczony winien być od dnia opłacenia składek zgodnie, z art. 24 ust. 6g. pkt 2 u.s.u.s. W konsekwencji składając w dniu 14 maja 2012r. wniosek o zwrot składek wnioskodawczynie przerwały 10 letni termin przedawnienia dla składek opłaconych po dniu 30 kwietnia 2002r. W stosunku zaś do składek od dnia 17 stycznia 1999r. do 30 kwietnia 2002r. nie zaszła zaś żadna z przesłanek zawieszenia terminu przedawnienia, wymienionych w art. 24 ust. 6h pkt 1-4 u.s.u.s., bowiem wszczęcia postępowania do dnia z istoty nie może odnieść skutku do składek, których termin przedawnienia już upłynął / art. 24 ust. 6h pkt 1 u.s.u.s /, na dzień złożenia wniosku przez wnioskodawczynie wydanie decyzji w sprawie nie było uzależnione od rozstrzygnięcia zagadnienia wstępnego przez inny organ lub sąd, gdyż postępowania o uznanie za zmarłego i stwierdzenia nabycia spadku były już zakończone /art. 24 ust. 6h pkt 24 u.s.u.s./, upłynęły 2 lata od śmierci spadkodawcy /art. 24 ust. 6h pkt 3 u.s.u.s; Zakład nie wydał decyzji stwierdzającej brak obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym lub obniżającej podstawę wymiaru składek na te ubezpieczenia /art. 24 ust. 6h pkt 4 u.s.u.s/.

Podsumowując, w ocenie Sądu Apelacyjnego przy uwzględnieniu najdłuższego /10 letniego/ z obowiązujących na gruncie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2009 r., Nr 205, poz. 1585) terminów przedawnienia nienależnie opłaconych składek, uznać należało, iż składki za okres od dnia 17 stycznia 1999r. do 30 kwietnia 2002r. uległy przedawnieniu, na co trafnie wskazał w swojej decyzji i apelacji organ rentowy.

Mając na uwadze powyższe, na mocy art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.